

VIJOLICE ZA SENATORJEVO GOSPO

Mira Miheličeva

Predsednik se je udobno zleknil na temnordečih, po novem safianu diskretno vonjajočih blazinah svojega *La Salla*, model 1941, blešččega se kot oniks na dopoldanskem soncu. Črna limuzina zmeraj najelegantnejša.

Priprl je nekoliko utrujene, rožnato zalite oči in zrahljal ude. Relaksacija. Vsako prosto minuto, zlasti v tem norem času govoric, telefonov in radijskih vesti. Tudi globoko dihati, seveda. Izy Hosllerjeva obljubila knjigo o dihalni tehniki jogijev. Ohrani človeka pri močeh in mladega, čeprav se on za zdaj še ne more pritožiti. Utrujen samo po prekrokani noči, ko skušal potolažiti svoj rodoljubni strah v objemu starega Fernhahna, ki ni mogel preboleti, da moral »prosto-voljno« ustaviti delovanje *Kulturbunda*. Danes izselitev nemških podložnikov, toda stari ne pojde, ker naš državljani. Potem prišli še Izy in Iris, vražji dekleti! Priprte oči gospoda predsednika so se veselo zableščale. Še nekoliko udobneje je prekrizal noge v brezhibnih čevljih iz črnega ševroja in golobjesivih ogležnjicah. Njegova obleka in pomladanski površnik, sešita po angleški modi — Angleži najbolj oblačeni moški — sta dihala hkrati z vonjem po *Juchtenu* tisto nevisiljivo odličnost, ki je ni moč kupiti s samim denarjem, ker je plod kulture in okusa, kajne, tisto že skoraj poduhovljeno eleganco, ki izključuje kričeče barve in prostaški blesk zlatih pečatnih prstanov, diamantnih kravatnih igel in zlatih zapestnih ur. Sicer pa zlate ure tako ne bi smel nositi. Po konkurzu Donavske banke je, da se je rešil iz splošnega poloma, položil razodetno prisego, se pravi, prisegel zaradi duševnega miru svojih upnikov, da ne premore niti dinarja premoženja. Po tistem bi sodni eksekutor lahko kadarkoli izvršil pri njem žepno rubežen ter mu pobral dragocenosti in denar, zato ima pri sebi iz previdnosti samó navadno pokromano uro in v listnici nekaj borih stotakov — človek s kreditom tako in tako ne potrebuje gotovine. Tudi njegovi novi *La Salle* je iz istega vzroka *pro forma* last njegove dobre prijateljice Libike Drakslerjeve, njegova vila na Bledu prepisana na njegovo sestro, lovski gradič nad Tržičem na dr. Voličiča, njegove delnice Eskomptne banke, Gorenjske železarne d. d., cinkarne v Dolu itd. itd. pa poskrite pri raznih slamnatih možeh, no, treba je bilo precej dela in razmišljanja, prej ko je vse tako lepo uredil in pospravil. Zdaj njegove pozicije trdnjše kakor kdaj. Vi, *ljubljenec bogov*, pravi Izy. Rahel nasmešek mu je prebегnil negovani obraz z

izredno belo poltjo, nekoliko poševnim čelom, ploščatim, rahlo ukrivljenim nosom s čutnimi nosnicami, majhnimi usti in lepo oblikovano, ne preveliko, toda energično brado — obraz, ki je s svojim vedrim, spokojnim izrazom izdajal človeka s kristalno čistjo vestjo.

Avto se je nanagloma ustavil in predsednik je, kakor bi se bil šele zdaj dodobra predramil, široko odprl svetle, nekoliko boljšeče oči pod skoraj belimi trepalnicami. Šofer je izstopil in pozvonil in na drugi strani visokih vrtnih vrat iz kovanega železa z grbom je že stal stari Rob in jih med nadušljivim kašljanjem odpiral. Ruženina ideja, da mora imeti vilo s stolpiči sredi parka, s častitljivim hišnikom, ki stanuje v vratarjevi hišici ob kovani ograji, in z aristokratsko angleško trato, po kateri se pasejo srne. Toda tod je stopicala ena sama srna, ki so jo zanjo ulovili in udomačili, pa je v mestu kmalu poginila. Predsednik se je lahko namuznil, ko je pomislil: pravzaprav bi bila tukaj imenitna paša za krave. Toda krava koristna žival, torej vulgarna.

Šofer je znova sedel za volan ter zapeljal avto po peščenem privozu pred senatorjevo vilo. Nato je gospodu predsedniku odprl vrata in mu s spoštljivim priklonom izročil škatlo iz celofana, v kateri je počivala ena sama, posebno lepa rumena orhideja. Lahkih nog, z nekoliko navzven obrnjenimi stopali, ki so tako prožno in podjetno nosila njegovo čilo telo, je predsednik krenil do hrastovih hišnih vrat s starinskim bakrenim tolkalom, ki ga ni živ krst nikoli uporabljal spričo veliko bolj praktičnega električnega zvonca, na katerega je bil šofer že pozvonil. Milostiva gospa je gospoda predsednika pričakovala in sobarica z belo nagubano oglavnico, ki ji je dajala videz nadnaravno velike šoje, ga je spoštljivo povedla po stopnicah navzgor, kakor da spremlja celo trumo predsednikov, ki so se bili zbrali v eni sami osebi — in res je bil znameniti mož ne samo predsednik Industrijske zbornice, temveč tudi predsednik Jockey kluba, predsednik upravnega sveta Eskomptne banke, predsednik Rudarske združbe Glinica, predsednik itd. itd., ker potegne ena funkcija zmeraj tudi drugo in tretjo za seboj, kakor bi bilo na svetu samo nekaj izjemnih ljudi, ki so zmožni tako breme prenašati in se morajo zaradi tega za vse druge žrtvovati.

Kup zviti perzijskih preprog pred Ruženinimi vrati tako pozno dopoldne — kakor bi se kdo selil? Tudi nekaj slik v bogato pozlačenih okvirih ob steni poleg praznega zaboja. Predsednik si jih je mimogrede ogledal. Oho, Ružena pospravlja svoje impresioniste!

Toda ko je stopil v njeno sobo, ni kazal njegov obraz nobenega začudenja ali radovednosti, samo veliko, radostno navdušenje.

»Draga Ružena,« je rekel predsednik vzneseno, »kako čudovito zdravi in mladi ste videti!«

Ker sta bila sama, jo je poljubil lahno na lice, prej ko ji je dahnil poljub na roko. Mimogrede je položil škatlo z orhidejo, za katero se mu je zahvalila z očaranim vzklikom, na krhki »*bonheur du jour*« v slogu Ludovika XV., ki ji je rabil kot pisalna miza in je z ovalno, komaj dve pedi dolgo, toda z bogatimi vdelavami okrašeno ploščo za njene potrebe popolnoma zadostoval spričo tega, da ni nikoli pisala pisem, ki bi bila daljša od treh besed.

Stala je sredi sobe tako visoko zravnana, kot ji je le dopuščala majhna, nekoliko debelušna postava v tesno se prilagajajoči zelenkastorumeni obleki, in zrla vanj z upadlim, togim, skrbno nalepotičenim obrazom pod zlatorumenimi lasmi, z velikimi srepimi očmi, ki so se zdele v tem shujšanem obrazu še večje. Soba z dragocenim pohištvom je bila polna razmetanih stvari, očitno je pravkar nekaj jemala iz omare. Stene so bile prevlečene z rumenim damaskom, tudi preproga na tleh je bila rumena; zlato je njena najljubša barva, je pomislil predsednik in hkrati z rahlim odporom opazil, kako rumene so tudi njene beločnice in kako rumena je njena polt pod plastjo rožnatega pudra. Bolna je in stara.

»Lepo prosim, sedite,« je rekla in pokazala na chippendalski naslanjač, prevlečen z gobelinom. Obkrožala se je s samimi starinskimi predmeti in po mestu se je govorilo, da neki starinar in neki mizar živita samo od tega, da ji prodajata ponarejeno stilno pohištvo kot pristno.

Sedel je. »Vidim, da pospravljate, in vas ne bom dolgo zadrževal. Samo dve besedi...«

Toda očitno je ni zanimalo, kaj ji ima povedati, bila je prepolna lastnih misli in je kriknila, ne da bi mu bila pustila izreči stavek do kraja:

»Franjo se odpelje še nocoj v Beograd. Poklicali so ga, ker je položaj tako resen.«

»Ni vzroka za razburjenje,« je rekel ljubeznivo in mirno, toda ravno njegova mirnost jo je še bolj vznemirila in celo razkačila. »Ne misliš tudi ti, da bo vojna?« je zaklicala in zdrznil se je, ne zaradi njenega vprašanja, temveč zato, ker ga je bila tikala, saj sta se iz previdnosti vselej vikala tudi med štirimi očmi.

»Mar niste brali poziva, ki ga je objavil predsednik vlade? Vse je v najlepšem redu,« je rekel, ne da bi bil mogel pritažiti ironijo v glasu. »Vlada je začela opravljati redne tekoče posle in tako dala

zgled vsemu prebivalstvu, naj dela in ne premišljuje. Sicer pa ravno prav, da se odpravlja senator v Beograd. Nekaj mu imam naročiti.«

»Ti spet govoriš drugače, kakor misliš,« ga je besno tikala dalje s hladnim zaničevanjem njegove večne previdnosti.

»Jaz, ki sem najbolj resnicoljuben človek?« se je začudil in ji v širokem nasmehu pokazal lepe bele zobe.

Zdaj je sedla tudi ona, potem ko si je z njenim dovoljenjem prižgal cigareto, in mu je primaknila pepelnik. Vendar ni imela miru, sunkovito je spet vstala, začela tekati po sobi in se dotikati znanih in nepotrebnih predmetov, ki jih je toliko let zbiral: zlato in črno lakirane kitajskega kipca, baročne skrinjice za nakit, zlate emajlirane tobačnice, okrašene s prizori iz kmečkega življenja po Teniersu, porcelanastega amorja, trinožne japonske dišavnice, lesene gotske madone, skleda iz Delfta, dveh meissenskih papagajev, alabastrne empirske urice, ki je sredi tega semnja ničevosti drobno tiktakala z neko zlovesčo neprizadetostjo. Toda vse te stvari, ki jih je tako drago plačala in ki ji je zmeraj njihova bližina, njihova množina, njihova vrednost pomenila neko gotovost, neko jamstvo, so imele danes drugačno govorico; bile so nekaj, česar ne bo mogla vzeti s seboj, kamorkoli že pojde; njen svet, zgrajen iz drobnih in velikih dragocenosti, se je podiral.

»Šoferja sem že poslala z avtom na Golnik po Tanjo,« je rekla. »Franjo pa nama bo jutri telefoniral iz Beograda, ali naj prideva za njim. Nočem biti tukaj, ko bodo mesto bombardirali!«

Predsednik je povetil oči. »Jaz na vašem mestu bi ne hodil v Beograd. Zlasti bi ne vlačil tja Tanje.«

»Toda tukaj bo fronta!« je histerično zavreščala. »Iz Beograda pa se lahko umaknemo z vlado na kraj, ki bo varen.«

»Če bo sploh kje fronta, je tukaj za gotovo ne bo,« je rekel in nenadoma vzdignil oči, da jo je lahko pomenljivo pogledal. »Na moje informacije se menda lahko zanesete.«

»Ti torej misliš...« je negotovo rekla.

»Mislim, da lahko ostanete. Mislim, da celo morate ostati, če ste pametni. Pred svojim odhodom pa naj vam senator podpiše pooblastilo, s katerim ga boste lahko v vseh poslovnih in premoženjskih stvareh zastopali, zlasti pri »Našem tisku«. Nič ne vemo, ali se bodo še kdaj vrnili tisti, ki odhajajo danes v Beograd. Danes še vozijo vsi vlaki redno, toda...«

Spet je sedla, povetila oči in ga poslušala, kakor bi hkrati poslušala tudi neki notranji glas, ki jo svari, naj mu ne verjame.

»Samo pomisli, kako bi bilo, če bi tvojega moža ne bilo nazaj, ti pa bi pri nobeni stvari ne imela besede, še prodati bi ničesar ne mogla brez njegovega pooblastila.« jo je zdaj začel tudi on zaupno tikati.

»Le kaj naj bi prodajala?« je vprašala s hitrim, vznemirjenim glasom.

»Lahko bi se ponudila ugodna priložnost, da bi lahko za velik denar prodala delež svojega moža pri 'Našem tisku', kar je seveda tudi v zvezi s tiskarno,« je s prikupnim, mehkim glasom dejal predsednik, zroč ji posebno milo in odkrito naravnost v oči. »S tem seveda ne mislim nič konkretnega, toda — kdo ve, kam se bo še vse obrnilo? In če bi dobila švicarske franke — oh, kako očarljiva, nevtralna država je Švica, kjer bi vso vojno lahko v miru preživela s Tanjo, ki bi ji planinski zrak samo koristil — toda morda bi lahko celo dobila, če švicarskih frankov ne maraš, vse v suhem zlatu plačano, ne morebiti v ničvrednih lirah...«

»Lire?« je vzklíknila še bolj nezaupljivo. »Kakor da so že Italijani tukaj!«

»Fronta bo, če sploh kje, na Gorjancih. Vse, kar leži pred Gorjanci, draga moja...«

»In zlato!« je kriknila. »Kaj tebi mar, če dobim jaz zlato? Ne, pač pa hočeš, da dobim od moža pooblastilo, da boš lahko še povečal svoj vpliv pri 'Našem tisku'!«

»Draga moja milostiva, meni ga ni treba še povečati, ne pozabi, da je 'Naš tisk' zadolžen za novo rotacijo pri Eskomptni banki, ki jo jaz zastopam, in ne pozabi, da sem pridobil...«

»Iris! Ne, tega ne pozabim!« je zaklicala in oči so se ji še bolj razširile, ustnice pa besno vzdrgetale. »In z njo si pridobil delež, ki ga ima po očetu! Toda to je bilo od tebe umazano! Mlado dekle, ki bi lahko bila tvoja hčerka, sestrično lastne hčerke...«

»Moje hčerke!« je užaljeno vzklíknil. »Kolikor vem, nimam hčerke in je nisem nikoli imel.«

»Moja uboga Tanja!« je kriknila, kakor da se ji je to izvilo iz telesne bolečine, in nenaravno razširjene oči so se ji zableščale od jeznih solza.

To, da je omenila Tanjo v taki zvezi, je bilo proti vsem predpisom njunega skrivnega, nikdar izgovorjenega in vendar trdno zapečatenega dogovora, zapečatenega s tistim, kar je bilo tako nji kot njemu najljubše na svetu — lastna varnost in korist. Predsednik je svareče vzdignil belo roko, vsa prikupna, tako prepričevalna milina mu je izginila z obraza in njegov izraz je postal sovražen in trd. Ljubosumnost. Toda s kakšno pravico? Vse skupaj pravzaprav samo še kavalirska

dolžnost, vsaj kar njega zadeva, in tudi njene zahteve so že zdavnaj samo materialne vrste. Kristus, vse ji je že stokrat plačal! In še zmerom plačuje, bogu bodi potoženo. Toda o njem res ne more reči nobena ženska, da jo je izrabil in potem zavrzel; on je bil zmeraj vsem zvest, tudi tistim, ki jih je zapustil. Vse to razkošje, s katerim se Ružena obdaja in o katerem njen mož niti ne ve, koliko stane. Toda zmeraj mu je dala prikrito razumeti, da bo za Tanjo. Da, vsi ti njeni širvani, korasani, ferhani in samarkandi, pa dobro, to navsezadnje niti ni tako slabo naložen denar — perzijske preproge zmeraj obdrže vrednost. In dragoceno pohištvo, krzno, nakit — njenega apetita ni bilo mogoče z ničimer utolažiti, kakor da ni zrastle v najskromnejših razmerah, v enosobnem kletnem brlogu s kuhinjo, v kateri se je odigravalo vse življenje njenega dobrega papana, jetniškega paznika, in njegove družine. Lakota tistih, ki niso ničesar imeli, je vzvišeno pomislil predsednik, pozabljač na lastno preprosto poreklo. Toda on je kulturni človek in ima dušo, Ružena pa nima duše, to je tisto. Prosim, zdaj si je zapičila v glavo, da mora dobiti prstan s solitairom, ki je na prodaj pri draguljarju Lettnerju za izjemno ceno 40.000 in za katerega je možu natvezla, da stane samo 20.000, ki jih je tudi od njega izvlekla, on, predsednik, pa naj bi plačal razliko. Toda če se bodo taki prizori med njima ponavljali, se bo še naprej branil, da bi ji primaknil polovico kupnine, preneumno.

Odkar čuti, da ni več zdrava, in odkar čuti, da ni več mlada, da ji vse uhaja iz rok, jo takole zapuščajo živci, toda prekleto, to ni dobro, mora se ovladati. Zapičila si je dolge, ostre nohte v dlani, kakor bi jih bila najraje njemu v obraz zapičila. Toda njeni strastni, togotni naravi je vendarle vladal preračunljiv razum in ta trenutek je zmagal račun, ravno za toliko, da se je lahko še ujela. Celo nasmehnila se mu je v preveč beli obraz; tisti od njiju bo zmagal, ki bo ohranil mirno kri, in ta misel ji je dala moč, da se mu je lahko še naprej smehljala v obraz, ki je bil pri petdesetih letih še neverjetno dobro ohranjen in mlad, mlajši od njenega; gledala je tega sovražnega tujca, ki ga je zdaj tudi ona iz vsega srca sovražila, in je skušala dati pogledu svojih nekoč zlatih oči mehak izraz. Toda če se ji je vse drugo posrečilo, to ji ni uspelo, zakaj njene oči so ostale hladne in trde, medtem ko je preudarjala naslednji svoj gib, naslednjo potezo. Nagnila se je k njemu, ga prijela za roko, ki je bila kakor mrtva, in si jo ovila okrog ramena.

»Veseli me...« je pričel neprijazno.

Posmejala se je, še zmerom se je imela toliko v oblasti, da se ni posmejala ne glasno ne dolgo, kakor jo je mikalo. »Seveda te veseli,

čeprav si to rekel s tako kislim obrazom, kakor bi te jezilo,« je lahkočno zaklicala, »seveda te veseli, da se tako razumeva. Toda midva morava drug drugega razumeti, kajne? In zaupati si morava. Drugega nama ne kaže.«

»Da. Prav imaš,« je olajšano rekel. »Res morava drug drugemu zaupati. Zmeraj sem hotel samo tisto, kar je bilo tebi v prid.«

Počasi, premišljeno je izpustila njegovo roko, vstala in se oddaljila za nekaj korakov. Stoječ sredi sobe z nesmiselnim, pozlačenim, ponarejenim razkošjem okrog sebe in za seboj, je zrla vanj napeto in tehtajoče, bilo je podobno igri stare, izkušene, okrutne mačke.

»Ti torej hočeš, naj si vsekakor priskrbim od moža pooblastilo?«

»Premisli nekoliko in sprevidela boš, da je v tvojem interesu. Tudi na Tanjo moraš misliti,« je potem tiho, diskretno pristavil.

»Da, seveda,« je rekla še zmerom hladno. »Toda mislila sem, da te Tanja ne zanima. Vsaj ne toliko kakor neke njene vrstnice. Slišala sem, da je dobila Iris zapestnico z briljanti.« Pri teh besedah so ji ustnice znova zatrzale kakor od telesne bolečine in čeprav ni povzdignila glasu, je v njem trepetal krik užaljenega pohlepa. »Toda nočem te več zadrževati. Zbogom.«

Pomolila mu je koščeno rumenkasto roko z mnogimi prstani, ki so se neusmiljeno lesketali kot njene kovinske oči.

»Zbogom?« Ostrmel je nad sovražnim in maščevalnim izrazom njenega obraza, zdaj je razumel, da je nazadnje samo igrala.

»Da, zbogom za zmerom, ti in tvoji nasveti in tvoje ukane, sita sem vsega skupaj, sita! Razen če si nisi premislil.«

»Premislil?«

»Oh, samo glede Lettnerja,« je rekla spet zelo lahkočno in se mu umaknila še za nekaj korakov, tako daleč, da se je naslanjala ob okensko zaveso in ga s hrbtom proti svetlobi in z obrazom v senci kljubovalno merila z očmi. »To je za gotovo zadnja stvar, s katero te nadlegujem. Hočem samo, da stopiš tja in jim poveš, da boš ostanek kupnine za prstan ti poravnal.«

»Toda rekel sem ti že ...«

»Perzijske preproge, slike in srebrnino bomo spravili v klet,« je rekla kakor nekdo, ki se je od znancev in prijateljev že poslovil in slovo tudi že prebolel. »Toda nakit bom morala vzeti s seboj, če bomo bežali, in ta prstan je vreden več od vse ropotije, ki jo imam. Rekla sem ti že, da je ta solitaire ...« Težko diha je premolknila, kakor da ji je beseda solitaire vzela sapo.

»Toda lahko mi verjameš,« je pomirjevalno rekel, »da ti ne bo treba bežati, nikakor ne.«

»Tebi? Jaz?« je zavpila z neskončnim zaničevanjem. »Lažnivcu? Podležu?«

»Tiho, tiho! Lahko bi vas kdo slišal!«

»Vseeno mi je! Naj vsi zvedo, da si podlež!« Njegov strah jo je opajal, kakor jo je opajala lastna besnost in drznost. Že se je je loteval eden njenih napadov, ki se jih je bala vsa hiša in družina. Rumenkasti obraz ji je bil spačen, iz rumenih oči so švigali bliski, na ustnicah se ji je prikazala lahna pena.

Zaboga, saj je blazna, je s smrtnim strahom pomislil predsednik in se ji hotel umakniti iz sobe, toda spoznala je njegovo namero in se zaletela proti njemu.

»Tudi moj mož naj izve, da si podlež! Saj ste hoteli govoriti z njim, gospod predsednik, kajne? Pravkar je pri njem neka njegova nečakinja, toda to vas ne bo motilo, z njegovimi nečakinjami imate najboljše stike!« Zadela je bila, menda nehote, z roko ob škatlo iz celofana, v kateri je ležala njegova orhideja, in škatla je padla po tleh. Pohodila jo je z zmagoslavnim krikom. Cvetlica je obležala tam kot neka nespodobno razgaljena, klavrno združjena žival.

Kaj bo še storila! je obupano pomislil predsednik. Ta ženska je vsega zmožna. In spomnil se je, kako je nekoč napodila iz salonskega voza v vlaku srbskega generala, ker si je drznil trditi, da je srbska krajina lepša od slovenske, ki je ravno tedaj brzela mimo okna, pri katerem sta sedela. Za generala je bila olajšilna okolnost, da ni bil oborožen, Ružena pa je imela dežnik, vseeno pa se je moral počutiti sramotno, ko je bežal pred njo, prav tako sramotno kakor zdaj predsednik, ki ga je bila prijala za roko in potegnila iz svoje sobe.

Skušal se ji je izviti, toda kakor v kleščah je stiskala njegovo upirajočo se mehko roko v svojih koščenih, mišičastih, rumenkastih prstih, preobloženih s prstani, ki so se mu pri tem boleče rezali v meso. Tako ga je vlekla za seboj, mrmrajoč grozeče psovke, goreč od divjosti in zlobe, medtem ko jo je on venomer milo prosil, naj vendar pomisli, kaj dela. Toda furija ga ni poslušala; furija, ki je bila nekoč prečudovita ženska, zlata, rožnata, sladka in mehka v skrivnem objemu. V trenutku sta prišla tako do vrat senatorjeve spalnice, ki jih je sunkovito odprla in potisnila gospoda predsednika čez prag, da je s težavo še kolikor toliko ulovil ravnovesje in obstal tam s svojim običajnim priljudnim, zdaj precej otrplim nasmeškom okrog bledih ustnic, elegantno se priklanjajoč svojemu staremu dobremu prijatelju, kako vam je kaj, gospod senator? Bolj čutil je, kot videl, da se tudi Ružena za njegovim hrbtom smehlja; kakor navadno, se je tudi to pot napad besnosti pri nji brez kakršnega koli prehoda sprevrgel v popolno na-

sprotje. Z mirnim, vedrim izrazom, kakor da ni še pravkar besnela, se je satanska ženska lahkotno poslovila od gospoda predsednika in s poudarjeno obzirnostjo tiho zaprla vrata za seboj.

Senator ni bil sam — Ružena je bila govorila resnico — toda če je predsednik mislil, da bo našel pri njem Iris, hčerko njegove sestre, se je žalostno zmotil, zakaj pri svojem stricu je sedela Marina, hčerka Kazimirja Ravna, na katerega se ni bilo prav nič prijetno spomniti. Sedela je na enem izmed nemogočih zlatih »taburetov«, ki jih je bila Ružena šele pred kratkim privlekla iz neke starinarnice in so menda nanje v senatorjevi hiši posajali goste, za katere so želeli, da bi čimprej odšli. Ko so se njene oči srečale s predsednikovimi, ga je zadel pogled odpora in sovraštva in drobne kapljice potu so mu stopile na čelo — moj bog, kaj ni še dovolj za danes? Bila je zelo bleda in razburjena, kar tresla se je, in v črnih ciganskih očeh je bilo nekaj tako obsojajočega in neprijaznega, da je postalo predsedniku, ki se še zmerom ni bil čisto znašel po prizoru z Ruženo, skrajno mučno. Mar se je prepirala s stricem? Ne, njega, predsednika je tako ubijalsko gledala. Bliskovito je dojel nemogočo situacijo in čeprav se je bil v resnici nameraval še pogovoriti s senatorjem pred njegovim odhodom v Beograd, je presodil, da bo vendarle najbolje, če za zdaj iz te hiše izgine, torej je še zmerom priklanjajoč in smehljajoč se dejal, da noče gospoda senatorja motiti in da bosta morda pozneje...

Senator je vzdignil roko z nedoločnim gibom, ki ni kazal, ali ga hoče odsloviti ali zadržati, sicer pa si zastran tega bržkone še sam ni bil na jasnem. Ležal je v velikanski dvojni zakonski postelji, v kateri Ružena že zdavnaj ni več spala poleg njega, ker je raje prenočevala v svojem »boudoiru«. Temnomodra, skoraj črna svilena pižama je še poudarjala koščeno, bolešno razorano obliko njegovega sivega obraza s kratko pristriženimi angleškimi brki in rahlo sivečimi plavimi lasmi. Ti so bili gladko, skrbno počesani ob visokem, širokem čelu z namrščenimi košatimi obrvmi, ki so se stikale nad drzno obokanim orlovskim nosom in zastirale njegove izrazito modre oči s težkimi, utrujenimi vekami. Debela »habsburška« spodnja ustnica je prehajala v drobno brado, ki je nad shujšanim vratom in ozkimi prsi razodevala več omahljivosti kot energije. Na omarici poleg postelje so se kopičila zdravila, praški, pilule, tablete, ki jih je bilo zoper vsakovrstne težave treba zauživati po nekem strogo določenem redu, ne da bi se bilo senatorjevo stanje zaradi tega kakorkoli izboljšalo; vendar je to pač sodilo k boju zoper bolezen ali pravzaprav celo zbirko bolezni, ki so mu jih naprtili zdravniki, odkar je bil dovolj ugleden in bogat, da se jim je zdelo vredno zanimati se zanj s posebno skrbjo. V bistvu pa

to ni bilo nič drugega kot boj med krhkim, nemočnim telesom, ki se je na vse načine hotelo izmuzniti, in senatorjevo voljo, ki je kakor neka tuja oblast holetela telo prisiliti k pokorščini, se pravi, k neskončno dolgim uram političnih sestankov, dela v redakciji, govorov, nastopov, shodov, pogajanj in napletov, prisiliti k neki mrzlično pomembni dejavnosti, ki se je temu neodpornemu, občutljivemu telesu upirala; telo pa se je potem spet in spet maščevalo tako, da je kratko malo obležalo v postelji za nekaj ur, nekaj dni in celo za nekaj tednov, čeprav mu volja tudi tam ni dala miru; za širokim, odločnim čelom nad slabotno brado je vztrajala neutrudna predstava, da bi se brez teh govorov, teh sestankov, teh člankov in napletov življenje vsega naroda ali vsaj njegovega dobršnega dela moralo ustaviti, in da telo nima pravice do miru, ker senator ni sam svoj gospodar, temveč služi nekemu višjemu smotru. In tako je glava na shujšanem vratu nad ozkimi upadlimi prsi nezadostno hranjenega človeka, podprta z blaznimi, mislila, govorila in razpravljala dalje in tako je senator sprejemal politične in poslovne prijatelje kar leže, da se tudi predsednik ni niti malo začudil, ko ga je ob tej že precej pozni uri našel v postelji.

Na omarici je zadaj za zdravili stala v preprostem črnem okviru velika povečana fotografija senatorjeve edine hčerke Tanje, morda sedemnajstletnega dekleta z goščavo puhastih svetlih las okrog skoraj boleče nežnega obraza mlade nune. Le kje je Tanja, ki so jo varovali pred vsako ostrejšo sapico, dobila bolezen na pljučih? Zdaj je že pol leta v zdravilišču in njena tiha, plaha navzočnost manjka senatorju, ki je ta trenutek z bežnim, toda ljubečim pogledom ošinil njeno sliko, nesnovno krhki, nelepi obraz z zamaknjenimi mirnimi očmi. Kako jo ljubi, je pomislil predsednik, še zmerom se smehljajoč z vajenim pri-ljudnim nasmeškom, ki se je že njemu samemu v teh okoliščinah začel dozdevati neumen. Zakaj okoliščine so bile mrzle in neprijazne in so kar vpile po umiku, ki pa mu ga je Marina preprečila, ker je vstala, naglo stopila k njemu in rekla:

»Moj oče umira. In vi ste krivi njegove smrti.«

»Moja draga mlada dama,« je pomirljivo rekel predsednik, potegnili odišavljeno rutico iz žepa in si z njo obrisal potno čelo.

Navsezadnje pa tudi ni bila več tako mlada, ko je tanka in prožna kot šiba, ki bo zdaj zdaj švistnila po zraku, stala tam pred njim vsa napeta od mržnje, držeč v roki pomečkan, večkrat preganjen in spet zravnani kos papirja, na katerem je bilo poznati sledove dima, kakor bi ga bil nekdo že vrgel v ogenj in nato zadnji trenutek rešil. Bilo ji je menda sedemindvajset let — pri ženskah tega seveda nikoli natančno ne veš — in zakon s tistim klaviristom Izmajlovom, ki ji je bil pobegnil

in se zdaj klati po svetu s trebuhom za kruhom, ji ni v nobenem pogledu koristil, toda seveda, razvajena gospodična je morala imeti svojega umetnika in brezumni Kazimir je vse to plačeval. Stala je tam blede, toda z rdečimi pegami na visokih ličnicah — predsedniku niso ugajale tako suhe in črne — toda vljudno in razumevajoče se ji je smehljal, mogoče so vse ženske v tej družini nekoliko blazne.

Brez besede mu je molila tisti papir — pismo — očitno je hotela, da ga naj prebere, in predsednik, ki je bil zmeraj tako pozoren do vsake dame, čeprav bi o Marini ravno ne mogel trditi, da ustreza njegovim pojmom o damah, ji je list vzel ter ga pričel brati, držeč ga precej daleč od sebe, zakaj bil je že nekoliko daljnoviden. Bilo je to pismo, ki ga je bil njen oče pisal bratu senatorju in v katerem je kar mrgolelo obtožb zoper njega, predsednika, ki se mu je imel Kazimir vendar zahvaliti — nehvaležnost grdo plačilo sveta — da ga je izlekel iz njegove zadnje zadrege, ko mu je Eskomptna banka že hotela vrat zadrgniti, pa je on, predsednik, iz same obzirnosti do senatorja stvar zgladil, seveda, če je pri tem dobil Kazimirov Baker d. z. o. z. nekoliko ceneje, pravzaprav na pol zastonj, mu tega nihče ne more šteti v zlo — kupčija je kupčija — in banka bi bila tako in tako vse na boben pognala, kajne, je bliskovito razmišljal predsednik, medtem ko je begal z očmi po vrstah, napisanih s Kazimirovo nekoč enakomerno, zdaj trepetavo pisavo. Bil je resnično užaljen, ranjen v svoji dobroti — tudi dobrota ena njegovih neštetih slabosti — in ji je hotel pismo, ne da bi ga bil do kraja prebral, vzvišeno vrniti.

»Niste vsega prebrali,« je uporno zaklicala. »Tistega o svincu, za katerega ste ogoljufali državo!«

»Moja draga mlada dama, vaš oče je nasedal raznim...«

»Moj oče ima dokumente, dokaze, ki jih doslej ni objavil iz same obzirnosti do...«

»Do mene? Menda ne boste trdili, da je hotel biti do mene obziren?« jo je vprašal predsednik z nedolžno zlobo, z mačjim nasmeškom na belem ljubeznivem obrazu, s pretkanim pogledom v očeh, ki so govorile: saj se razumeva. Toda mogoče jo je še bolj zmedel senatorjev glas, ki je za njenim hrbtom tiho, skoraj boleče poklical: »Marina!«

Obrnila se je, ne da bi stricu pogledala v oči, celo zamižala je, kakor da noče nečesa videti; kot slepa je iztegnila roko proti njemu in ta drhteča roka je mogoče izražala neko prošnjo, neko negotovost, nekakšen sum, ki ga ni bilo mogoče izraziti v besedah. Toda njena roka se ga ni dotaknila, dotipala se je samo znožja njegove postelje, kamor je Marina sedla. Potem je sedela na stričevi postelji in trdo, suho gledala predse.

Predsednik je mučno pomežiknil in vnovič uprl daljnovidne oči v pismo. Mogoče je Kazimir vedel za več stvari... Na koncu pisma je pisalo: »...recte Propagandni fond za koroški plebiscit in Visokošolski fond, in to je vsega skupaj zneslo dve sto milijonov SHS kron. Torej delnice TPD, delnice Eskomptne banke, Unionske tiskarne, nakup Ljubljanske tiskarne...«

»Klerikalne marnje!« je besno vzkliknil predsednik, ki mu je nasmeh končno vendarle zmrznil na obrazu. »Stokrat pogrete in stokrat ovržene!« Toda tam je še pisalo: »In tudi tebi osebno je Bergant prizadejal največjo krivico, ki jo je mogoče...« Tukaj pa je bilo pismo pretrgano. Karkoli je hotel Kazimir še povedati, je ostalo nenapisano — in predsednik je iz srca upal, da je resnica, kar je rekla Kazimirova hčerka, da namreč njen oče umira; upal je, da ne bo mogel nikdar več odpreti ust ali vzeti v roke pero.

»Marina,« je spet poklical senator tiho. »Ti veš, da bom, karkoli se zgodi, vedno skrbel zate in za svojo mater. Za primer, da se mi kaj pripeti, pa sem v oporoki...«

No, za to oporoko mora izvedeti Ružena, je pomislil predsednik, umikajoč se proti vratom — zdaj je bila pot prosta. Še enkrat se je priklonil, še enkrat pogledal v slovo senatorja, ta pa se je iznad glave mlade, suhe in živčno ihtee ženske nenadoma zasrepel vanj s svojimi zelo modrimi očmi, ki so bile videti doslej samo zelo prazne, zelo utrujene. Toda za to hladno, modro se lesketajočo praznino je nekaj tlelo, prvič je opazil predsednik v njem izraz, ki je pričal, da ve senator veliko več, kakor je doslej hotel pokazati. Strela, ko bi hotel biti hudoben, bi ga zdaj lahko vprašal, koliko so znesli procenti od svinca, ki so jih tedaj on in njegovi prijatelji dobili, da so lahko kupili Ljubljansko tiskarno in začeli izdajati svoj časnik? Tega menda še ni pozabil, čeprav ni hotel nikdar vedeti ničesar drugega, to je zadostovalo za njegovo vest, bodi že, da je bilo lahko ali težko breme. Toda ali sluti, kam je meril Kazimir z zadnjim, nedokončanim stavkom svojega pisma? Vendar je zdaj ugasnila komaj zaznavna izdajalska iskra, ki jo je prižgala neka strašna resnica v senatorjevih očeh, in njegove ustnice, bele kot papir, negibne kakor ustnice iz mavca na posmrtni maski, mrmrajo predsedniku v slovo: »Pridite mogoče pozneje! Ali pa se bova dobila v kavarni. Mojega brata je davi zadela kap. Toda zdravnik pravi, da utegne še okrevati...«

Upajmo, da je to rekel samo v tolažbo Marini, ki si je zakopala glavo v dlani in jo še zmerom stresa živčno, suho ihtenje. Našla je torej neke dokumente. Predsednika se je polastila zoprna razdraženost, čeprav je nesmiselno, da si dela skrbi, senator jo bo že spravil k

pameti. Vsekakor nima predsednik tukaj ničesar več opraviti. Še enkrat je mehanično pokimal senatorju, naglo zaprl vrata za seboj in prav tako naglo stekel po stopnicah v vežo. Senator mora pregovoriti Marino, naj dokumente izroči njemu, svojemu stricu, zakaj zmeraj bi se lahko našel kdo, ki bi jih hotel izrabiti, čeprav zdaj ni pravi čas za to; ta država, ki naj bi jo bil on, predsednik, ogoljufal — bože, kako prostaška beseda! — se podira in le kdo ga bo klical na odgovor? Če bodo dokumenti spravljani pri senatorju, pa jih lahko vzame Ružena in da njemu; v njegovem, predsednikovem safu bodo še najbolj na varnem, in Ružena mu je že velikokrat napravila podobno uslugo. Toda nikdar zastoj!

Ko je predsednik sedel spet v *La Sallu*, je velel šoferju, naj ga odpelje naravnost k draguljarju Lettnerju. Ogledal si je prstan s solitairom, ki je bil v resnici vreden svoje cene. Na vizitko je v naglici napisal: »Stvar pri Lettnerju uredil, kakor ste želeli. B.«

Potisnil je vizitko v omot, na katerega je napisal Ruženino ime in ga že hotel oddati šoferju, naj ga odnese senatorjevi gospe ter ji ga osebno izroči. Toda ženski ne moreš poslati sporočila tako suhoparno; navsezadnje ni šlo samo za poslovno zadevo. Če je prav premislil, je šlo za veliko več. In seveda je bil zmeraj kavalir — spet ena njegovih slabosti ali pravzaprav odlik — torej je zaklical fantu, naj zapelje pred cvetličarno, kjer je navadno naročal svoje šopke.

Nemara ni bilo v vsem mestu človeka, da bi znal bolj uporabljati in sestavljati govorico, ki jo lahko izraziš s cvetjem; dobrikal si je, da je v njem nekaj umetnika; seveda je vplivalo tudi to, da mu ni bilo žal denarja. Cvetličarka ga je že dobro poznala. Toda medtem ko je izbiral, se je spomnil, kako je Ružena pomendrala orhideje s zlatim ženskim, mesojedim cvetom, kakor bi bila pohodila živo teknico, in spreleteli so ga rahli srhi gnusa. Za orhideje se ne bo mogel nikdar več navdušiti; pretirano rafiniranih stvari se naveličaš kakor žensk, ki ne znajo biti več preproste. V široki stekleni posodi na prodajalni mizi so vonjale vijolice. »Te niso iz rastlinjaka,« je rekla cvetličarka. »Te so še prave. Poduhajte, kako dišijo! Oh, gospod predsednik, ali mislite, da bo res vojna? Danes so zaprli šole...«

Da, prave, preproste, ljubeznive vijolice. Saj je že pomlad. Vrnimo se k naravi! je nekam otožno pomislil gospod predsednik, ne da bi se bil zmenil za cvetličarkino vprašanje, in naročil, naj pošljejo senatorjevi gospé velik šopek vijolic, na katerega je pritrdil svoje pisemce s sporočilom, da je zadeva s solitairom urejena.

(Odlomek iz romana)